

A large, ancient tree with a thick, textured trunk stands in a lush green forest. The tree is surrounded by a white picket fence. In the foreground, a paved path leads towards the tree. Two informational signs are visible: one green sign on the left and one yellow sign on the right. The background is filled with dense green foliage and other trees.

*Екскурсія в минуле і
сучасне Юзефіна*

Відділ освіти Рокитнівської районної державної адміністрації
Рокитнівський районний методичний кабінет Рокитнівської
районної ради
Глиннівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів

І.П.Скаковець

Екскурсія в минуле та сучасне Юзефіна

Скаковець І.П.

Екскурсія в минуле та сучасне Юзефіна. Посібник – Рокитне: 2011. – 10 с.

У посібнику зібрані матеріали екскурсії по державному заказнику «Юзефінська дача».

Для вчителів географії, історії, класних керівників, учнів.

Автор: Скаковець І.П., вчитель історії Глиннівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів

Рецензенти: Мальченко Г.К., методист районного методичного кабінету,
Черногор Н.С., методист районного методичного кабінету

Відповідальний за випуск: Сулковська Л.В., завідувач районного методичного кабінету

Юзефін... Ця мальовнича місцевість відразу впадає в око. Хочеться зупинитися, прислухатися до гомону лісу, вдихнути життєдайних пахоців природи, насолодитися співом пташок. Людина, яка вперше ступить у цей чарівний світ довкілля, в якому переплелись стільки епох, який оповитий таємницями і загадками, навіки полюбить цей дивокрай.

Тому, мета нашої екскурсії – організувати зустріч людини з природою, відкрити незнайомі сторінки місцевості, спробувати опинитися подумки в минулих століттях і навіть тисячоліттях.

Сподіваюсь, наша подорож буде захоплюючою, цікавою і ви матимете змогу відкрити для себе новий світ урочища «Юзефінська дача», той, якого ви ще не знали.

Певен, ви отримаєте масу вражень і задоволення. Окрім правічного дуба, розкішного колись ставка, таємничих курганів тощо, побродивши довкола, можна ледь не на кожному кроці натрапити якщо не на те, що викличе подив чи захоплення, то на прості, але не менш від того неповторні лісові приваби. Хіба не хороше помилуватися стрункою поставою гінких сосен, вдихнути терпкувато-запаморочливий аромат лісових трав, дослухатися до тихої, але такої багатоголосої мови старого лісу? Отож, не зволікайте!

Перше наше знайомство буде з одним з унікальних природних скарбів. Нас зустрічає найстаріший дуб в Україні, якому, на думку науковців – природознавців вже виповнилося понад 1350 років.

Обшматований вітрами століть, загартований дощами, буревіями, злими блискавицями, стоїть він посеред лісу кремезним старцем. Саме після однієї такої блискавиці, яка вдарила у дуб-велет 28 червня 1997 року і зрізала найтовщу гілку, розчахнувши кору дерева аж до землі, вчені визначили його вік. Могутній стовбур дерева ближче до землі настільки широкий, що його не можуть

обхопити водночас навіть шестеро дорослих людей. Якщо бути точним, то діаметр стовбура найстарішого дуба – понад 8 метрів. У висоту дерево сягає 20 метрів. Якби не зелена крона, могло б здатися, що то стрімка скеля. Але ж ні... Камінь холодний. Дуб же, увібравши в себе силу землі, віддає долоням тепло.

Торкнувшись до шорсткої кори старезного дерева, мимоволі захотілося запитати: «Дубе, дубе, розкажи, що ти бачив на своєму віку, що знаєш, що чув?» Та марно вивідувати. Розітнувши небо могутніми вітами, древній велет мовчатиме, берегтиме свої й людські таємниці як і тисячоліття тому. Маленьким деревцем юзефінський дуб ріс уже в 700-му році першого тисячоліття. Коли ж подумаєш, скільки він може пам'ятати, стає навіть трохи моторошно. Адже народився дуб ще в дохристиянську добу, був свідком становлення і занепаду Київської Русі й всього, що було потому, аж до гіркої трави чорнобиль.

Якщо вірити твердженню дослідників, статечним двохсотлітнім велетнем був він уже в 945 році. Хтозна, може, й бачив,

як тоді київський князь Ігор жадібно збирав у цих краях данину з місцевого древлянського люду, за що й поплатився життям. А може хтось із дружинників князя і відпочивав під пишною кроною...

Зі своєї висоти споглядав юзефінський дуб і на хижі табуни татарських зайд, які топтали поліські нетрі в пошуках здобичі. Як стогнала земля під чужинськими копитами, скільки сліз виплакали матері, коли забирали в полон їхніх кровинок!

Із XV століття урочище належало до володінь роду українсько-литовських князів Радзивілів, тому навколишні ліси мали назву Радзивілівської пущі. Радзивіли займали найвищі посади у Великому князівстві Литовському (після об'єднання з Польщею – у Речі Посполитій), а одна із представниць їхнього роду Барбара була навіть обвінчана з польським королем Зигмундом (Сигізмундом).

Протягом другої половини XIX століття поліські пущі нещадно вирубували німецькі та інші іноземні колоністи. Але урочище і досі збереглося як чарівний острів серед розлогих боліт.

...З роками на стовбурі утворились дупла, але добрі люди замазали їх глиною і цементом, зміцнили допоміжним матеріалом, підремонтували, щоб не схилився від потужного вітру століть. Поряд з прапрапрадубом розкинулися кремезні 300- і

500-літні дубки. Можливо, це діти нашого дуба, який розкидав не одну тисячу жолудів обабіч. Неймовірно, але факт – дуб ще й зараз плодоносить.

Люди кажуть, вам важко – обніміть дуба. Не вірите? А ви перевірте. Це одне з енергетично найсильніших дерев. Чим старіший, тим краще лікує. Дуб є своєрідним деревом-провідником, що поєднує людину зі світом і космосом. Якщо налагодити із цим деревом контакт, то воно подарує такі сили, які продовжать не тільки життя, але й сприятимуть кращій долі дітей, онуків аж до

п'ятого покоління. Щоб одержувати від дуба частку його сили, потрібно частіше прогулюватися в дубових гаях, по можливості користуватися предметами з дуба в домашньому побуті. Ніколи не ламати, не рубати дуб просто для розваги. Запам'ятайте, що любить він людей честолюбних, енергійних і терпіти не може тих, хто постійно скиглить.

Юзефінський дуб чи не єдиний на Землі, який пройшов через три тисячоліття. Отож, прощай, лісовий царю, живи ще віки, а ми помандруємо далі.

Насамперед, зробимо невеличкий екскурс в історію. Кургани – це земляні підвищення напівсферичної форми, які давнє населення споруджувало над могилами померлих. Перші кургани на Поліссі з'явилися на початку бронзового віку, близько 4-ох тисяч років тому. Але найбільше подібних археологічних пам'яток з кінця I-го – початку II-го тисячоліття і належать вони східним слов'янам.

У 1981 році в урочищі Юзефін працювала археологічна експедиція Рівненського краєзнавчого музею на чолі з Богданом Анатолійовичем Прищепом – нині кандидатом історичних наук, доцентом Рівненського інституту слов'янознавства, членом Всеукраїнської спілки краєзнавців. До речі, Богдан Анатолійович – наш земляк, адже народився і виріс в Рокитному.

Традиція насипати курган була пов'язана із дохристиянськими віруваннями місцевого населення. Дослідження поховань дозволило археологам розширити знання про слов'янське язичництво, простежити, як християнство в XI столітті проникає на Полісся. Крім того, особливості

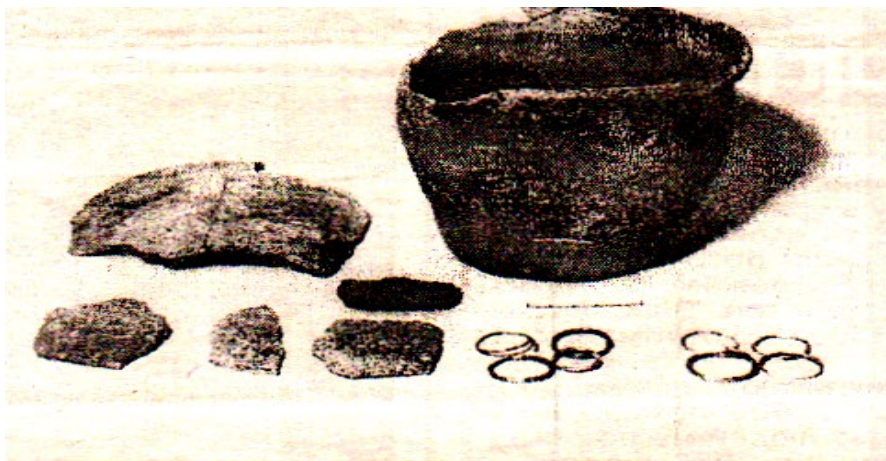

поховального обряду дозволяють вченим встановити межі розселення слов'янських племен. Для північних районів нашої області це особливо цікаво, адже саме тут проходили кордони розселення волинян, древлян і дреговичів у добу Київської Русі.

Юзефінський курганий могильник налічує близько 30 курганів. Вони мають невеликі розміри: висота насипів не перевищує одного метра (а може з часом вони осіли?), а діаметр досягає 8 – 10 метрів. Навколо насипів помітні кільцеві рови. Це теж своєрідна ознака язичницького обряду – рів відмежовував мертвих від живих.

Два поховання були досліджені. В одному з них викопали скелет чоловіка, а поряд – жінки. Належність до статі розпізнали за формою черепа, тазових кісток тощо. Тіла померлих знаходилися не в ямі, а були покладені на рівні поверхні землі. Вони були посипані деревним вугіллям і попелом. Це так званий обряд очищення вогнем, який здійснювали слов'яни – язичники.

Разом з останками знайдено глиняний горщик, уламки глиняного посуду – як

ознака поховального ритуалу, прикраси – скроневі кільця, які жінки закріплювали біля скронь на стрічці або просто вплітали у волосся. Якщо в могилах і були залізні речі, то вони не збереглися через своєрідність місцевих ґрунтів. Судячи із знайдених предметів, поховані були звичайними людьми, які не

вирізнялися багатством.

Зараз усі ці знахідки – експонати краєзнавчого музею у Рівному.

Проводити розкопки археологам допомагали місцеві жителі, в тому числі учні та вчителі з навколишніх сіл. Ось як розповідає безпосередній учасник тих подій Василь Петрович Колодич, тодішній вчитель Дубнівської восьмирічки: «Ці дослідження, можливо, ніколи б і не проводилися, якби не цікавість і ентузіазм директора Глиннівської середньої школи Адама Сергійовича Бика. Він разом з колегами-однодумцями викопав в одному з курганів велику за розміром гомілкуву

кістку, що свідчило про незвичайний зріст людини. Це невдовзі привернуло увагу науковців. Розкопки мене зацікавили одразу. Курган розділяли на 4 сектори і поступово, сантиметр за сантиметром, копали вглиб. Коли виявили горщик, то спеціальним ножом акуратно зняли землю, щоб

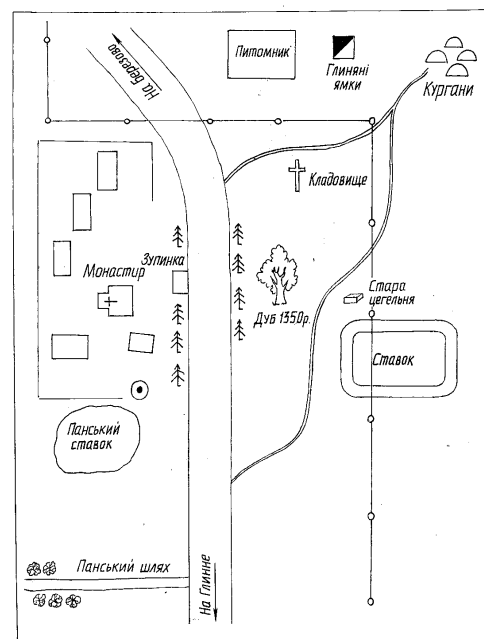
не пошкодити. Жартували, а чи немає там вареників? У першому кургані ми знайшли скелет чоловіка. Може, це був воїн, тому що череп мав два отвори, швидше за все пробитих списом. Коли скелет відчищали, лопата скреготнула по чомусь твердому. Так знайшли ще й жіночі останки. А в другому кургані виявили скелет хлопчика...

Ці поховання певною мірою є загадковими, адже при такій їх наявності поблизу не виявлено залишків людських поселень.

Безумовно, треба дослідити всі кургани. Це дасть змогу привідкрити не одну завісу сивої минувшини. Головне зараз – зберегти ці пам'ятки давнини як цінні історичні джерела. Слово за вами, шановні науковці, чекаємо вас в недалекому майбутньому на таємничих курганах. А нас чекає наступна зупинка.

Юзефінська дача - тепер так називається ботанічна пам'ятка природи, яка охороняється державою. В роки польського панування тут знаходився вишуканий маєток. Його власником був польський пан із роду князів Радзивілів, який проживав у селі Манькевичі (зараз – територія Білорусі). Сама назва урочища «Юзефін» походить від імені управителя маєтку Юзефа, який проживав тут сім'єю. На території садиби було два добротно облаштованих будинки: контора лісництва та літня дача пана Радзівіла. Також тут були облаштовані млин, тартак (пилорама), дві кінцерізки (верстати для обрізання дощок та бруса), які працювали від парового двигуна, цегельня, яку збудували бельгійці. Цеглу виробляли з місцевої сировини – глини. Раніше люди знаходили тут колишні речі, предмети побуту. На будівництві монастиря знайшли ковані ґрати з вікна. До нашого часу зберігся ставок, дно якого встелено дубовими колодами. Певно, панянки не хотіли бруднити замулене дно своїх випещених білих ніжок, тож і облаштували там водойму. Зараз в ньому водиться багато вужів, дно замулене,

Схема
державного заказника
«Юзефінська дача»

став все більше заростає. Немає сміливця, який би перевінив, чи насправді дно встелене колодами. А ще в ньому розводили рідкісні для нашого краю види риб. За переказами, ця вода була цілющою і її возили бочками у Варшаву.

А ще збереглося чимало унікальних старих дерев. Це могутня сосна веймутова (її батьківщина – Південна Америка, окружність 3 м, висота 35 м), сосна кримська, ялина європейська (посадка 1910 р.), 300-літні дуби, ліщина (висота 8 м), багато різноманітних чагарників. Залишається загадкою, як сюди потрапила азалія понтійська (рододендрон жовтий) або як її називають місцеві – турецький багон. Вона росте тільки на Кавказі і в Рокитнівському районі, зокрема, в Юзефіні.

У літню пору князь Радзівіл приїжджав до маєтку із родиною та друзями з Польщі на відпочинок і полювання. Перед цим гайовими (лісниками) насипались дороги для проїзду та будувались кладки на болотах. До нашого часу збереглася дорога, яку називають «Панський шлях». Загонщиків на полювання набирали із місцевих жителів і це для них було дуже вигідно, адже платили за день по 50 злотих (на той час – вартість 2 коней).

Після відомих подій 1939 року вся власність, напевно, перейшла в руки держави. Всі цехи працювали і в роки війни. Так, зерно на млину мололи і німці, і радянські партизани, і бандерівці, і мирне населення. За словами старожилів, вони не заважали при цьому один одному, дотримувались черги, тому що жити хотіли всі.

Нині ж, хоча відтоді сплигло порівняно небагато часу, від згаданих будівель не залишилось і сліду. Навіть руїн. Як свідчать старожили, все господарство було спалене у 1947 році бандерівцями.

Після війни, у 1949 році, в урочищі Юзефін була збудована контора Глиннівського лісництва, через деякий час – цех переробки деревини, пекарня, магазин, службове житло. У 1981 році контора була перенесена у село Глинне.

...Черниці жіночого монастиря, про який піде мова далі, розповідали, що кілька років тому до їхньої обителі приїжджав якийсь літній чоловік і мав при собі старі фотографії, на яких зображено гурт польських панів на фоні Юзефінської дачі. Втім, якихось відомостей, хто він і звідки, монахині не мають. А ми будемо сподіватися, що з часом дізнаємося ще більше про ту загадкову садибу Юзефа.

Ось ми і підійшли до завершення нашої екскурсії. Після всього побаченого, почутого підійдемо до цього справді святого місця. Давайте хоч на деякий час забудемо мирську суєту і поринемо у світ духовний. «Слухають слово, але, ходячи, бувають придушені клопотами, та багатством, та життєвими розкошами – і плоду вони не дають.»(Лк. 8, 14). Так сказано про нас, засліплених повсякденними турботами. Але аж ніяк не про цих монашок-відлюдниць, які своє життя присвятили

служінню Господу. Та про все по порядку. Перед нами жіночий монастир Іверської ікони Божої матері.

...Коли закрили і вивезли звідси всі господарські будівлі, людські голоси тут завмерли. Лише у 1997 році в лісі поставили два вагончики. Приїхали кілька черниць і стали будувати церкву. Свого часу глинівський священник Авраамій планував звести в Юзефіні капличку. Однак архієпископ Варфоломій, оглянувши мальовничу місцевість, вирішив: «Тут буде монастир!» Невдовзі він освятив місцину, заклав перший камінь і споруду почали зводити.

Новозбудований у поліській глибинці жіночий монастир нарекли на честь Іверської ікони Божої матері. Дуже цікавою є історія про цей образ Божий. В суворі

часи ересі ікона знаходилась в хаті однієї вдови. Воїн, який прийшов знищити образ, ударив по ньому лише один раз – і остовпів від побаченого: з нього пішла кров. Вдова, рятуючи ікону, пустила її на воду. Невдовзі сталося диво: люди помітили серед моря стовп. А коли стали пробиратися до нього, вода під їхніми ногами

перетворювалася на сушу. На стовпі вони і побачили ікону, яку зняли і принесли до церкви. Та ще більше здивування викликало у очевидців те, що ікона зі стіни перемістилася на царські ворота. Звідси її друга назва – вратарниця. Тепер святий образ перебуває на горі Афон. За переказами, коли вона зникне зі священного місця, наприклад, знову зійде на воду – настане кінець світу. А якщо в державі розпочинаються якісь заворушення, дещо починає рухатися й ікона. Юзефінські монахині вважають ікону справді своєю вратарницею. Бо немає в них поки що ні огорожі, ні воріт, а охороняє територію і насельниць Матінка Божа. ... «Радуйся, благая вратарнице, двери райские верным отверзающая» - лине мелодійний спів над прадавнім краєм.

Тут проводять дні в молитвах 10 пострижениць, 2 послушниці і священник. Настоятелька монастиря ігуменя Параскева змалечку відвідувала церковні служби разом з мамою. Після школи вона вступила до інституту інженерів водного господарства, закінчила, мала роботу. Жила з батьками. Мала єдиного брата. Коли помер батько, а невдовзі і брат, вони з матір'ю відчували поклик Божий і пішли в монастир в Гощі. А родом вони з Корецького району. На Полісся прибули 11 років тому. В ігумені матушку возводив архієпископ Сарненський і Поліський Анатолій. Її мати першою похована на монастирському кладовищі. А от інокія Ніколая – випускниця консерваторії. Вона керує церковним хором. Черниця запевняє, що монастирські молитви захищають усе в радіусі 40 кілометрів.

Та повернімося в не такий уже й далекий 1997 рік. В Юзефіні справді було нелегко. Зимою місцевість замітало снігом, весною та восени затоплювало водою. Але найскладніше було те, що за питною водою доводилося їздити до Глинного. Навіть коли пробрили свердловину, вода з неї поступала лише технічна. Та з Божою допомогою пощастило натрапити на джерело. Тепер воду з монастирського колодязя вважають цілющою. Окрім монастиря та келій, зведено будинок для священника, трапезну, гараж, господарські будівлі. Тримають коника, дві корови, курочок. В ліс по дрова їздять самі, а допомагають колоти хлопчики із сусідніх сіл. Мають 80 соток городу. Благодійники з Києва пожертвували автомобіль «Жигулі». Отак, моляться і господарюють з Божою і людською поміччю. Хоча, більшість з нас не має і уявлення про те, що відбувається за монастирськими стінами. До випробувань, які чекають після відмови від мирського життя, готові далеко не всі. Проводити час у молитвах – це основна місія людей, які зреклися усіх земних благ заради служіння Богу. Монахи, наприклад, взагалі не вживають м'яса. Їжа у них невибаглива, але дуже смачна. Тільки на Великдень можуть спробувати рибу, яйця, інші страви. А от у суворій піст в монастирі навіть кухня не працює. Служба у цей час розпочинається о п'ятій ранку.

Воістину, це благодатне місце. Тут душа очищається, а дерева живить Божа Сила. Тут моляться за усіх нас, грішних, за мир на землі, за державу, владу... Служниці Христові, які приїхали з Львівщини, Кореччини, Березнівщини, сусіднього Глинного, кажуть, що таке усамітнення як у Юзефінському

урочищі – найкраще місце для монаха. В дні святкування Іверської ікони (тричі на рік) тут буває до 300 паломників.

...Люди часто остерігаються християнського життя, мотивуючи це тим, що воно відніме у них всіляку радість і відкриє для них шлях суворий і одноманітний. Як же вони помиляються і залишаються на півдорозі! «Скуштуйте й побачите, який добрий Господь,» (Пс.33,9) - говорить Святе Письмо. Вони скуштували і впевнились, що ніякі земні насолоди не можна порівняти з тим достатком радості і тією глибиною миру, яку дає їм Господь.

До нових зустрічей!

Література:

1. Отчет о работе археологической экспедиции Ровенского краеведческого музея в 1981 г.: Открытый лист №125/63 от 20 мая 1981 г., выдан Институтом археологии АН УССР на имя Прищепы Б.А. Инв. №17537 – Ровно : 1982. – 6 с.
2. Скаковець І.П. Таємниці юзефінських курганів // Новини Рокитнівщини – 27.11.2002. - №95.
3. Скаковець І.П. Древлянські кургани в урочищі Юзефін. – Глинне, 2011.
4. Шеремет А.Д. Рокитнівщина: з глибини століть до сьогодення. – Рокитне, 2006.
5. Коханевич В.Н. Топоніміка і легенди Рокитнівщини. – Рокитне, 2005.
6. Маценко Г.О. Книга рекордів України. Львів : Слово,1992 – 160 с.
7. Власова О. 1350-річний дуб ледве обіймають п'ятеро людей // Газета по – українськи – 30.05.2008. - №619.
8. Архівні матеріали: «Ведомость о приписной к означенной церкви Рождество-Богородичной села Глинна Мозырского уезда за 1850 год». «О прихожанах означенной церкви за 1850 год».
9. Хмельовський Ю.Л. Журавлинний край. – Рокитне, 2006.
10. Розповіді старожилів.